सहकार्य समूह ५

विषय : सामाजिक

" विश्वमा नेपाल "

Date: २०८१।०३।१

पाठ -१

अभ्यास ....

१. विश्व मानचित्रमा नेपाल एक विशिष्ट विशेषताहरू भएको गौरवशाली देशको रूपमा चिनिन्छ। यस भनाइलाई माथि दिइएका आधारहरू र थप कुराहरू समेटेर पुष्टि गर्नुहोस्।

→ नेपाल एक विशिष्ट विशेषताहरू भएको गौरवशाली देश हो, र यसको महत्वलाई सामाजिक अध्ययन कक्षाका पाठ्यक्रममा विभिन्न दृष्टिकोणहरूमा व्याख्या गरिएको छ। नेपाल विश्वमा विभिन्न कुराले परिचित छन्, नेपाल विश्वमा चिनिनुका विशेषताहरू निम्न रहेका छन् ; भौगोलिक विविधता, सांस्कृतिक धरोहर, इतिहास र विरासत, पर्यटन र पर्यटन स्थल आदि।

नेपालको भूगोलको विविधता अद्वितीय छ। नेपाल दक्षिण एशियामा स्थित एक पर्वतीय राष्ट्र हो, जसको भूगोलमा हिमालयका उच्च हिमाली क्षेत्रदेखि तराईका समथर मैदानसम्म फैलिएको छ। नेपालमा तराई, पहाड र हिमाल गरी तीन प्रमुख भौगोलिक क्षेत्रहरू रहेका छन्। नेपाल सांस्कृतिक धरोहरमा पनि विश्वमै विशिष्ट स्थान राख्दछ। यहाँ विभिन्न जातजाति, भाषा, धर्म र संस्कृतिको मिश्रण छ। नेपालको ऐतिहासिक महत्व पनि अत्यन्त ठूलो छ। यो देश सन् २०४० मा प्रजातान्त्रिक व्यवस्था स्थापना गर्नका लागि संघर्षरत थियो र एक अद्वितीय हिन्दू राष्ट्रको रूपमा परिचित थियो। नेपाल एक प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्य हो। विश्वसिद्ध प्रसिद्ध सगरमाथा पर्वतको शिखर, लुम्बिनी, पोखरा, चितवन र अन्य स्थलहरूले नेपाललाई पर्यटकीय दृष्टिले महत्वपूर्ण बनाएका छन्।

यसरी, नेपाललाई विश्व मानचित्रमा एक गौरवशाली र विशिष्ट देशको रूपमा चिनिन्छ। यसको भूगोल, सांस्कृतिक धरोहर, ऐतिहासिक महत्वले नेपाललाई एक अद्वितीय राष्ट्रको रूपमा प्रतिष्ठित बनाएका छन्।

२) भौगोलिक अवस्था र जनजीवन बिचमा घनिष्ट सम्बन्ध रहेको हुन्छ। यस भनाइलाई पुष्टि गर्नुहोस्।

⇒ भौगोलिक अवस्था र जनजीवन बिचमा घनिष्ट सम्बन्ध रहेको कुरा विभिन्न दृष्टिकोणबाट स्पष्ट गर्न सकिन्छ। पहिलो कुरा, भूगोलको अवस्था जस्तो कि जलवायु, भूआकृति, माटोको संरचना र प्राकृतिक स्रोतले मानिसको जीवन यापनमा प्रत्यक्ष असर पर्छ-पार्छ। उदाहरणका लागि पहाडी क्षेत्रमा बसोबास गर्ने व्यक्तिहरूको जीवनशैली, भोजन र आवास, पहाडी स्थलका विशेषता सँग मेल खान्छ। त्यस्तै, नदीको किनारमा बसोबास गर्ने व्यक्तिहरूको जीव[न] पानीको स्रोतसँग जोडिएको हुन्छ।

दोस्रो कुरा, भूगोलले मानिसको कृषि, उद्योग र व्यापारमा प्रभाव पार्दछ। उच्च पहाडी क्षेत्रका मानिसहरूले प्रायः पर्वतीय कृषि गर्नुपर्छ भने, तराईमा बसो[बास] गर्नेहरूले उर्वरा योग्य माटोको फाइदा उठाउँछन्। जलवायु परिवर्तनले पनि जनजीवनमा प्रभाव पार्छ। जस्तै: बाढी, सुख्खा खडेरी वा चिसो[पना]का कारण उत्पन्न भएका समस्याहरूले जनजीवनलाई सिधा असर गर्न सक्छ।

अन्तत :- भौगोलिक अवस्था मानिसहरूको सांस्कृतिक सामाजिक र आर्थिक गतिविधिहरूसँग गहिरो सम्बन्ध राख्छ। एक उदाहरणका ला[गि] पहाडी क्षेत्रका मानिसहरू सांस्कृतिक रूपमा पहाडी परम्परामा आध[ा]रित हुन्छन्। जबकि, समथर क्षेत्रमा बसोबास गर्ने व्यक्तिहरूको जीवनशैली र परम्पराहरू भिन्न हुन्छन्। यसरी, भूगोल र जनजी[वन] एकअर्कामा निर्भर रहेर चलिरहेको हुन्छ।

विश्वको इतिहास

विश्वको इतिहास :-

- इतिहास भनेको विगतको कथा मात्र होइन , सत्य , तथ्य र प्रमाणहरूमा आधारित घटनाहरूको अध्ययन हो।
- इतिहासको अर्थ विगतमा घटेका घटना , मानवीय क्रियाकलाप तथा मानव सभ्यताको विकास सम्बन्धि तथ्यपरक अध्ययन एवम् वर्णन भन्ने हुन्छ।
- इतिहासको वर्णन विभिन्न माध्यमबाट व्यक्त हुनसक्छ। जस्तै :- कविता , श्लोक , लोककथा , गित , ऐतिहासिक धार्मिक ग्रन्थहरु , सिक्का वा रुपैंया , शिलापत्र , ताम्रपत्र स्वर्णपत्र आदि
- इतिहास लेखनको थालनी ग्रिक विद्वान हेरोडोटसबाट भएको हो। उनलाई इतिहासका पिता पनि भनिन्छ। रोमन राजनीतिज्ञ मार्कस टुलियस सिसेरोले उनलाई यस्तो नामाकरण गरेका थिए।
- हेरोडोटसले लेखेको पुस्तक " हिस्टोरिया " (४३० ई.पु) र युनानी भाषामा लेखिएको " persion war " हुन्।
- हेरोडोटसका समकक्षी युनानी इतिहासका थ्युसिडाइडसले इसा पूर्व ४३१ मा History of "peloponnesion war" मा कारण र परिणाम बारे तथ्य प्रमाणित गरेका छन्। थ्युसिडाइडसलाई वैज्ञानिक इतिहासका पिता पनि भनिन्छ।

❖ विश्वका अन्य इतिहासकारहरु

- स्ट्राबो
- मार्कोपोलो
- रांके
- आर्नल्ड
- कन्फुसियस

❖ नेपालका अन्य इतिहासकारहरु

- सत्यमोहन जोसी
- बाबुराम आचार्य

सहकार्य

विषय : सामाजिक

" मानव र वातावरण "

Date: २०८१/०८/१

क्रियाकलाप

१) मानव र वातावरण एकअर्काका परिपुरक हुन्। यस भनाइलाई पुष्टि गर्दै एक लेख तयार पार्नुहोस्।

→ पृथ्वीमा उपलब्ध प्राकृतिक र सांस्कृतिक तत्वहरुको समग्र अवस्थालाई वातावरण भनिन्छ। वातावरण र मानव एकअर्काका परिपुरक हुन्। किनभने मानव बिना यस वातावरणको कुनै संरक्षण सम्भव छैन। मानव वातावरणको एक अंशको रुपमा रहेका छन्। वातावरणका मा रहेका जैविक तत्वमध्ये मानव सबैभन्दा उत्कृष्ट प्राणी हो। मानवसँग चेतना र बुद्धि छ। मानवको ज्ञान विवेकको प्रयोगबाट नै पृथ्वी सन्तुलित भएको छ।

मानिसले आफ्नो ज्ञान , विवेकको प्रयोगबाट मानव बाँकी वातावरणीय तत्वलाई अधीनमा राख्ने कोसिस गरिरहेको हुन्छ। मानवले बनाएका विभिन्न आविस्कारहरु कै कारण आज यस संसारमा सुविधा प्राप्त भएको हो। वातावरण लाई सफा , सुग्घर राख्ने वरिपरिका जीव , जनावरको संरक्षण गर्ने सबै मानवकै हातमा निर्भर हुन्छ। मानव वातावरण र परिवेश अनुसार फरक फरक तरिकाले बसोबास गर्नुपर्छ। वातावरण जस्तो हुन्छ त्यही अनुसार आफ्नो जीवनयापन गर्छन्। मानवका लागि वातावरण र वातावरणका लागि मानव नभै नहुने एक अर्काका परिपुरक हुन्। मानवले सिर्जना गरेका विभिन्न उपकरणहरु यस युग चिनै वातावरणमा रहेर हामीलाई सुविधा पुर्‍याइरहेका छन्। वातावरण जस्तो मौसम दियो त्यही अनुसार बाँच्नुपर्छ।

अन्तत :- मानवले आफ्नो जीवन यहीं वातावरणमा वा प्रकृतिमा मात्र पाउन सक्छ। हामीले यस संसारमा एक सिमित वातावरणमा रहेर आफ्नो वरपर परिवेश बाट धेरै कुरा सिकेका हुन्छौं। जसकारण वातावरण अनुसार आफू अनुकूल रहेर बाँच्नु पर्छ।

अभ्यास :-

क) वातावरण संरक्षण गर्दा हुने फाइदा र विनाश गर्दा आइपर्ने समस्याहरूलाई तालिकामा प्रस्तुत गर्नुहोस्।

→ वातावरण संरक्षण गर्दा हुने फाइदा र विनाश गर्दा आइपर्ने समस्याहरू निम्न तालिकामा प्रस्तुत छन् :-

वातावरण संरक्षण गर्दा हुने फाइदा	वातावरण विनाश गर्दा हुने समस्या
१) प्राकृतिक स्रोतहरूको दीर्घकालीन संरक्षण – पानी, माटो, वनस्पति, खनिजहरू आदि संरक्षण हुन्छ।	(१) प्राकृतिक स्रोतहरूको कमी – पानी, अन्न, उर्जा र खनिजहरूको संकट आउँछ।
२) जैविक विविधताको संरक्षण विभिन्न जीव-जन्तु र जैविक प्रजातिहरूको अस्तित्वमा सहयोग पुर्‍याउँछ।	(२) प्राकृतिक प्रकोप – बाढी, खडेरी, भूकम्प र असामाजिक वर्षा जस्ता आपतहरू बढ्न सक्छ।
३) जलवायु परिवर्तनको नियन्त्रण – हरितगृह ग्यासको उत्सर्जन कम गर्दै जलवायु परिवर्तनलाई रोक्न मदत पुग्छ।	(३) जलवायु परिवर्तन – तापमान वृद्धि, हिमनदीको पग्लने, समुद्र स्तरको वृद्धि।
४) आर्थिक फाइदा – हरित प्रविधिहरू र वातावरणमैत्री व्यवसायबाट दीर्घकालीन आर्थिक लाभ।	(४) आर्थिक संकट – प्राकृतिक आपतहरू र संसाधनको अभावका कारण आर्थिक गतिविधिहरूमा असर।
५) सामाजिक फाइदा – वातावरण संरक्षणले समुदायको जीवनस्तर र सामाजिक सन्तुलनलाई बलियो बनाउँछ।	(५) सामाजिक असमानता – प्राकृतिक संकटले गरिबी र आपतकालीन अवस्थामा असमानता बढाउँछ।

ख) वातावरण संरक्षणमा मानिसको भूमिका बढी जिम्मेवार हुन्छ, आफ्ना विचारहरू प्रस्तुत गर्नुहोस्।

→ वातावरण संरक्षणमा मानिसको भूमिका अत्यन्त महत्वपूर्ण र जिम्मेवार हुन्छ। मानिसले आफ्नो ~~दैनिक~~ क्रियाकलाप, औद्योगिकीकरण र सहरीकरणका कारण वातावरणमा नकारात्मक प्रभाव पुर्‍याइरहेका छन्। वातावरणीय संकट जस्तै - जलवायु परिवर्तन, वायुमण्डलीय प्रदूषण, वनविनाश र जैविक विविधताको हानि यस्ता समस्याहरू मानिसकै कारणले बढिरहेका छन्। त्यसैले वातावरणको संरक्षण गर्न मानिसको जिम्मेवारी बढ्छ।

मानिसले वातावरण संरक्षणका लागि केही कदमहरू चाल्न सक्छ, जस्तै - प्राकृतिक स्रोतको विवेकपूर्ण प्रयोग, पुनः-चक्रण र नवीकरणीय उर्जा स्रोतको प्रयोग। वनस्पति र जनावरहरूको संरक्षण र प्रदूषण कम गर्ने पहल गर्नु। व्यक्तिगत र सामूहिक स्तरमा यी कदमहरूलाई अपनाउँदा वातावरणीय संकटको समाधान गर्न सकिन्छ र भविष्यका ~~पीढी~~ पीढीलाई स्वस्थ र सुरक्षित वातावरण उपलब्ध गराउन सक्छौं।

समग्रमा, वातावरणको संरक्षणमा मानिसको भूमिका न केवल जिम्मेवार छ, तर अनिवार्य पनि हो। हामीले आफ्नो व्यवहारमा सुधार ल्याउने र जिम्मेवार कदमहरू चाल्ने हो भने वातावरणमा सकारात्मक परिवर्तन ल्याउन सकिन्छ।

पाठ-३ विश्वका भौगोलिक विविधता र जनजीवन

अभ्यास

कारण दिनुहोस्

क. मलेसियामा धेरै गर्मीर दैनिक वर्षा हुन्छ।

→ मलेसिया भूमध्यरेखीय क्षेत्रमा पर्नेर वर्षैभरि सूर्यको प्रकाश लम्ब रुपले पर्छ। त्यसैले त्यहाँ धेरै गर्मीर दैनिक वर्षा हुन्छ।

ख. मरुभूमि क्षेत्रमा ऊँट पालन गरिन्छ।

→ ऊँटको शारीरिक संरचना मरुभूमिमा बस्न सक्ने र कुँडेरोमा दिनसम्म पानी जम्मा गर्न सक्ने भएकाले त्यहाँ ऊँट पालन गरिन्छ।

ग. समुद्री किनारमा ठूला सहरहरू रहेका छन्।

→ सामुद्रीक क्षेत्रमा बसोबास सहज र व्यापार गर्नका लागि आवत जावत गर्न सहज हुने भएकाले समुद्री किनारमा ठूला सहरहरु रहेका छन्।

घ. इटली र मिश्रमा फलफूल खेती गरिन्छ।

⇒ हिउँदमा वर्षा र ठण्डा तथा ग्रीष्ममा न्यानो र सुख्खा हावापानी पाइने भएकाले इटली र मिश्रमा फलफूल खेती गरिन्छ।

ङ. हिमाली र पहाडी क्षेत्रका मानिसहरू तराई र बेँसीतर्फ झरिरहेका छन्।

→ हिमाली क्षेत्रमा ज्यादा चिसोका कारण जीवनयापन गर्न कठिन भएकाले हिमाली र पहाडी क्षेत्रका मानिसहरू तराई र बेँसी तर्फ झरिरहेका छन्।

च. गाउँर सहरबिच अन्योन्याश्रित सम्बन्ध छ।

→ व्यापार, व्यवसायका लागि गाउँबाट विभिन्न सामानको ओसार पसार गर्ने र गाउँका मानिसहरूले पनि त्यसबाट लाभ पाउने भएकाले

ख. विश्वमा किन एकै प्रकारको जनजीवन नभएको होला, कारणहरूको खोजी गर्नुहोस्।

→ विश्वमा एकै प्रकारको जनजीवन नभएको कारण विभिन्न प्रकारका भौतिक, सांस्कृतिक, ऐतिहासिक र पर्यावरणीय तत्वहरुमा आधारित छन्। यहाँ चार मुख्य कारणहरु निम्न रहेका छन्:-

i) भौगोलिक भिन्नता:- पृथ्वीको विभिन्न क्षेत्रहरुमा भौगोलिक अवस्थाहरु फरक छन् जस्तै पर्वत, उपत्यका, मरुभूमि, जङ्गल, समुन्द्र तट, आदि। यी भिन्न स्थानहरुको प्राकृतिक वातावरण र उपलब्ध स्रोतहरुले विभिन्न प्रकारको जीवनशैली र ऐतिहासिक भिन्न समाजको विकास गरेका छन्।

ii) सांस्कृतिक र ऐतिहासिक भिन्नता:- प्रत्येक क्षेत्रको आफ्नो इतिहास परम्परा, भाषा र धर्म छन् जसले समाजका मान्यताहरु, मूल्य र आस्थाहरुलाई आकार दिन्छ। यसले जनजीवनमा फरकता ल्याउँछ, र विभिन्न समाजहरुको जीवनशैलीमा विविधता हुन्छ।

iii) आर्थिक विकास र स्रोतहरुको वितरण:- विश्वका विभिन्न स्थानहरु स्थानहरुमा प्राकृतिक स्रोतहरुको वितरण असमान छ। केही स्थानहरुमा कच्चा पदार्थ र अन्य स्रोतहरुको प्रचुरता छ भने अरु स्थानहरुमा तीहरुको कमी छ। यसले आर्थिक स्थिति र जीवनस्तरमा फरक ल्याउँछ।

iv) प्राकृतिक आपतहरु र वातावरणीय प्रभाव:- भूकम्प, सुनामी, बाढी, डढेलो, प्रदूषण जस्ता प्राकृतिक र मानवजन्य संकट हरुले विभिन्न क्षेत्रहरुको जनजीवनलाई प्रभावित बनाउँछ। यस का कारण जीवनशैली र तीनका विकल्पहरु फरक-फरक हुन्छ।

ग. विश्वमा भौगोलिक अवस्था फरकपरेका कारण मानवको आर्थिक क्रियाकला र जीवन शैलीमा पनि फरक परेको कुरा पाठमा जानकारी भयो। नेपालमा पनि विविध भौगोलिक अवस्था र मानवको जीवन शैली तथा आर्थिक

पाठ: 8

नेपालका पर्यावरणीय क्षेत्रहरू

क) हिमाली क्षेत्र:
अवस्थिति : हिमाली क्षेत्र दक्षिण एशियाको प्रमुख भू-भाग हो। जस्तै- भारत, नेपाल, भुटान, चीन (तिब्बत), पाकिस्थान र अफगानिस्थानमा फैलिएको छ र यो क्षेत्र मुख्यतया हिमाल, हिमनदी र उच्च पहाडबाट बनेको छ।

ख) भू-बनोट :- हिमाली क्षेत्रको भू-बनोट उच्च पर्वतीय र अग्लो होचो युक्त छ, ~~जस~~ जहाँ, गहिरा घाटी र हिमालयन श्रृंखलाका पहाडहरू छन्। यो क्षेत्र सर्दी, ठण्ड र हिमपातको लागि प्रसिद्ध छ।

ग) हावापानी :- हिमाली क्षेत्रको हावापानी अत्यन्त चिसो र जसमा तापक्रम शून्य डिग्री सेल्सियसभन्दा तल जानसक्छ। यस क्षेत्रमा हिउँदमा भारी हिमपात र वर्षा पनि हुने गर्दछ।

घ) जनसङ्ख्या :- नेपालको हिमाली क्षेत्रको जनसङ्ख्या करिब 26 लाख 64 हजार छ। यस क्षेत्रमा जनसंख्याको घनत्व कम रहेको छ।

ङ) चाडपर्व :- लोह्री, दशैं, तिहार र माघे संक्रान्ति जस्ता ~~चा~~ पर्वहरू प्रमुख छन्।

च) आर्थिक क्रियाकलप : कृषि, पशुपालन, पर्यटन र हस्तसिप मा आधारित रहेको छ। यस क्षेत्रमा जलविद्युत, वन्यजन्तु, संरक्षण र वन प्रर्वद्धन पनि आर्थिक वृद्धिको प्रमुख हिस्सा छन्।

छ) जातजाति :- हिमाल क्षेत्रका जातजातिहरूमा शेर्पा, तामाङ, राई लिम्बु, गुरुङ, मगर, भोटे, सोल्मा र थकाली प्रमुख जातिहरू रहेका छन्।

ज) धर्म :- हिन्दू धर्म, बौद्ध धर्म प्रमुख रूपमा रहेका छन्।

झ) धार्मिक स्थल :- मकालु माउन्टेन, सार्वजानिक मन्दिरहरू र गुम्बाहरू पर्दैन- जसमध्ये थ्याङबो, मठ र ~~खुल्ला~~ खुल्ला गुम्बा विशेष महत्व राख्दछन्।

ख) पहाडी क्षेत्र:-

- अवस्थिति :- नेपालको पहाडी क्षेत्र मुख्यत: 1000 मिटर देखि 4000 मिटर सम्मको उचाइमा फैलिएको छ। यो क्षेत्र पश्चिम देखि पूर्वसम्म, तराई, र हिमाली क्षेत्रका बिचमा रहेको छ।

- भू-बनोट :- उच्च पहाडहरू, उपत्यकाहरू, नदी-नालाहरू र हिमाली क्षेत्रमा अल्पाइन बायोमहरूको प्रभुत्व रहेको छ। यहाँका प्रमुख भूभागहरूमा समथर भूमि, कच्ची पहाड र गहिरो घाटीहरूको मिश्रण पाइन्छ।

- हावापानी :- पहाडी क्षेत्रको हावापानी प्राय: समशीतोष्ण र विविध प्रकारको हुन्छ। यहाँको तापक्रम दिनभरि सामान्य रहन्छ र रातमा चिसो हुन्छ। विशेषगरी उच्च पहाडहरूमा हिमपात र वर्षा पनि हुन्छ।

- जनसंख्या : नेपालका पहाडी क्षेत्रहरूमा जनसंख्या लगभग 2 करोड 64 लाख रहेको छ। यी क्षेत्रहरूमा ग्रामीण बसोबास प्राय बढी रहेको छ।

- चाडपर्व :- गोवर्धन पूजा, तिहार, वटसावित्री, शिवरात्री, हरेली लोहासो समावेश छन्।

- आर्थिक क्रियाकलाप : कृषि, पशुपालन र साना उद्योगहरूको प्रमुख स्रोतका रूपमा रह भूमिका रहेका छन्। यी क्षेत्रहरूमा परम्परागत तरिकाले खेती, फलफूल उत्पादन र हस्तशिल्प उद्योगहरू प्रमुख स्रोतका रूपमा रहेका छन्।
- जातजाति : गुरुङ, लामा, राजवंशी, लिम्बु, ठकुरी, राई, मगर र थकाली जस्ता जातजाति पर्दछन्।
- धर्म : हिन्दू धर्म, बौद्ध धर्म, क्रिश्चियन धर्म, इस्लाम धर्म आदि रहेका छन्।

ग) तराई

- अवस्थिती :- तराई क्षेत्र नेपालको दक्षिण भागमा अवस्थित छ र यसको सीमा भारतसँग सिधा जोडिएको छ। यो क्षेत्र मुख्यत, समतल जलवायुमा रहेको छ।
- भू-बनोट : नेपालको दक्षिणी समतल भू-भागमा तराई रहेको छ जुन भारतसँग सिमाना जोडिएको छ। यहाँ कृषि योग्य जमिनको प्रचुर छ र यसले देशको अर्थतन्त्रमा महत्वपूर्ण योगदान पुर्‍याउँछ।
- हावापानी :- तराई क्षेत्रको हावापानी प्राय; गर्मीपूर्ण र उष्णमतिन प्र-रको हुन्छ। जहाँ गर्मीको समयावधी र वर्षा सिजन सापेक्षिक रूपमा सामान्य हुन्छ।
- जनसंख्या : १ करोड ४५ लाख ५५ हजार ५५६ रहेको छ।
- चाडपर्व : दशैं, तिहार, छठ, श्रावण मासको सोमबार, दैठ, इद आदि प्रमुख चाडपर्वहरू मनाइन्छ।
- आर्थिक क्रियाकलाप :- कृषि, व्यापार, उद्योग, अन्न उत्पादन, तरकारी तथा फलफूल उत्पादन आदि।

- जातजाति र धर्म :- हिन्दू, मुस्लिम, क्रिश्चियन, बौद्ध आदि, यहाँ विभिन्न जातजातिका मानिसहरू बसोबास गर्छन्।

---

२ नेपालको भौगोलिक अवस्थाको उपयोग गर्न सके नेपाल विश्वकै सम्पन्न देश बन्न सक्छ।" यस भनाइलाई उदाहरण दिएर पुष्टि गर्नुहोस्।

→ नेपालको भौगोलिक अवस्थाले देशको आर्थिक र सामाजिक समृद्धिका लागि महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको हुन्छ। नेपालको स्थिती मुख्य प्रमुख भू-भागीय विशेषतमा आधारित छ, पहाडि क्षेत्र र तराई क्षेत्र। पहाडी क्षेत्रमा जलाशय र जलवायुको विविधता हुँदा कृषि, जलविद्युत र पर्यटनका लागि सम्भावनाहरू छन्। उदाहरणको लागि, नेपालको हिमालय क्षेत्र विश्वभर प्रसिद्ध छ। जसले पर्यटकहरूको ध्यान आकर्षित गर्दछ र पर्यटन उद्योगमा समृद्धि ल्याउन मद्दत पुर्‍याउँछ।

नेपालको भौगोलिक अवस्थाले जलशक्ति र साना जलविद्युत परियोजनाहरूको निर्माणमा सहयोग पुर्‍याउँछ। विश्वका प्रमुख नदीहरू जस्तै कोसी, गण्डकी र सप्तकोशी जस्ले जलविद्युत उत्पादनका लागि असाधारण सम्भावना सिर्जना गर्दा। यदि यी स्रोतहरूको सहि प्रयोग गरियो भने नेपाल ऊर्जा उत्पादनमा आत्मनिर्भर बन्न सक्छ निर्यातबाट ठूलो आय प्राप्त गर्न सक्छ।

तराइ क्षेत्रको उपयुक्त जलवायु र समतल भूभाग कृषि उत्पादनमा अत्यन्त महत्वपूर्ण छन्। यहाँ धान, मकै, गहुँ र फलफूल उत्पादनमा ठूलो सम्भावना छ। यसलाई कृषि उद्योगको सशक्तिकरण र विदेशी बजारमा निर्यातको अवसरका रूपमा प्रयोग गर्न सकिन्छ। यसरी नेपालले आफ्नो भौगोलिक अवस्थाको उपयुक्त उपयोग गर्दै समृद्धि रूपमा आफ्नो देशलाई चिनाउन सक्छ।